

Nové způsoby použití armády

Změny vojenskopolitické situace ve světě se dotýkají i způsobů použití současných armád. Jejich základní úkol, kterým je obrana země, jejího obyvatelstva a hodnot, se nemění. Současně se však všeobecně uznává, že je velmi malá pravděpodobnost vzniku globální války. Novým jevem je však narůstání rizik, která ve svých důsledcích mohou vést k regionálním konfliktům.

Řešení současných rizik a ohrožení nemusí vyvolat nutnost použití zbraní v jejich plné ničivé síle. Vyžadují ale pružné řízení, dobrou organizaci a často velký počet osob. To vše může poskytnout armáda ve velmi krátké době. Podíl na řešení krizových situací tedy může být druhý, ne však druhořadý úkol armády.

Teorie použití armády v jiných situacích, než je známo z tisícileté historie lidstva, vyžaduje i tvorbu nového pojmového aparátu. V poslední době se objevily různé názvy a pojmy, vztahující se k této problematice. V armádě USA se používá pojem „Operace jiné než válka“ (Operations other than war), v rakouské armádě jsou to pojmy asistence, bezpečnostní zajištění, ve švýcarské armádě existenční zajištění, v AČR se používají pojmy „činnost vojsk při nevojenském ohrožení, operace k odvrácení války, nestandardní operace“. Pojem pro stanovení způsobu zasazení by měl respektovat národní zvláštnosti, ale při mezinárodních jednáních bychom si měli rozumět a hovořit o tomtéž.

Situace v AČR zatím ukazuje, že v této oblasti není dosud jasno a není jednotný přístup. Aby se mohl vytvořit odpovídající pojmový aparát, je potřebné vymezit kritéria zasazení.

Jedním z pojmů je *nestandardní operace*. Pro ni můžeme stanovit jako kritérium použití zbraní. Při standardní činnosti armády jsou cíle dosahovány za použití zbraní v plném rozsahu organizační struktury armády a s použitím klasických způsobů vedení bojové činnosti (operace). Za nestandardní považujeme takovou činnost armády, kdy se cílů dosahuje jinými způsoby, bez použití zbraní v plném rozsahu organizační struktury. Zbraně se sice také mohou používat, ale jako pomocný prostředek, v nevyhnutelných případech a pro osobní ochranu.

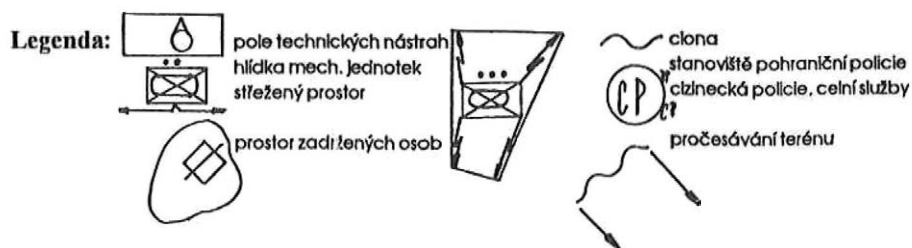
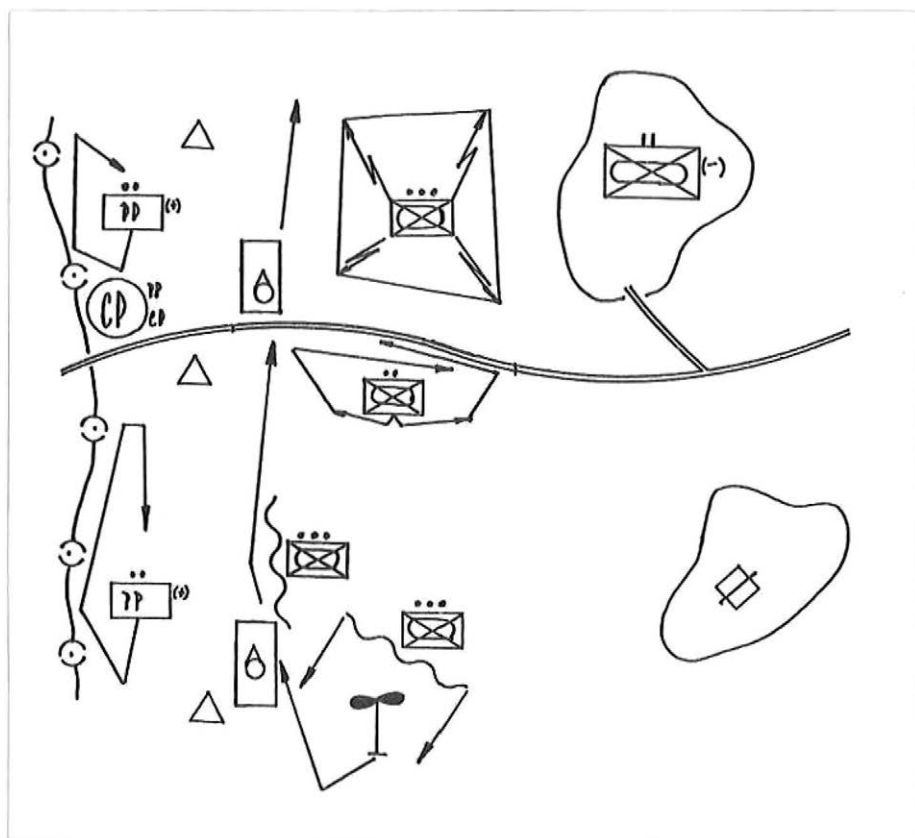
Teoretické rozpracování jiných než klasických způsobů činnosti armády je velmi obtížné, neboť přetrvávají obavy z jejího zneužití či nesprávného použití. To vyvolává neochotu vůbec se těmito problémy zabývat. Příklady z minulosti jsou nejen v bývalém Československu z období 70. let, ale neblahé zkušenosti má i Švýcarsko z let 1918-19 nebo Rakousko z počátku 30. let. Vyhybat se problému poukazováním na minulost není řešením. Je však řada kladných případů, kdy se nasazení armády projevilo jako velmi úspěšné.

Jak je tato problematika řešena v zahraničních armádách?

USA

V polním řádu amerického pozemního vojska je zařazena celá kapitola, která se zabývá operacemi jinými než válka a zahrnuje do nich následující činnosti: bezpečnostní asistenci,

ASISTENCE V PŘÍHRANIČNÍM PROSTORU

demonstraci síly, pomoc při katastrofách, pomoc při nepokojích, humanitární pomoc, podporu protidrogovým operacím, boj s terorismem, podporu povstaleckých nebo protipovstaleckých hnutí, operace k udržování, posílení, prosazení míru a jiné.

Rakousko

Konkrétní zkušenosti rakouské armády z řešení současných rizik vedly ke změně strategické koncepce Rakouska. Koncem 80. let nastal problém zvýšené migrace na státní hranici (SH) s Maďarskem. Zde se řešilo použití armády formou asistence ve prospěch orgánů policie a celní služby. Tím byla také poskytnuta pomoc obyvatelstvu v příhraniční oblasti ochranou před zvýšenou kriminalitou. V roce 1991 byly části armády urychleně přesunuty ke SH k jejímu uzavření. Cílem bylo především zabránit přenesení bojů ze sousedního území bývalé Jugoslávie na vlastní území, zabránit pronikání ozbrojených skupin, využívání vlastního území pro přeskupování vojsk, zneužívání vzdušného prostoru i zabránit nekontrolovatelné migraci. Úkoly byly splněny velmi úspěšně a armáda si získala vysoké uznání u obyvatelstva, zejména v příhraničních oblastech. Poznatky a zkušenosti jsou uváděny v odborných vojenských časopisech, zejména **Truppendienst** v ročníku 1993, 1994.

Švýcarsko

I v této zemi se uvedené problematice věnuje značná pozornost. V časopise **Allgemeine Schweizerische Militärische Zeitschrift** č. 7/8 z roku 1995 se tím zabývá celá příloha. V úvodní části je charakterizováno existenční zajištění a zdůrazněna koordinovaná spolupráce civilních a vojenských institucí pro jeho realizaci. V důsledku změn ve světě se jako prioritní již nevidí obranný boj, ale požadavky míru. Infrastruktura Švýcarska je svojí komplexností a technickým vybavením mimořádně zranitelná. Proto se do popředí dostávají požadavky ochrany. Prostředky, které jsou k dispozici, však nejsou neomezené, a proto musí být využit i nejsilnější mocenský prostředek politiky, a tím je armáda. Politické vedení očekává od armády pomoc při katastrofách, poskytnutí pomoci civilním orgánům při ochraně SH, ke zvládnutí nadměrné migrace, pomoc policii při udržování vnitřního pořádku i ochraně důležitých objektů.

V **Itálii** byla armáda používána několikrát k podpoře policie v boji proti organizovanému zločinu.

Armáda **Velké Británie** působí dlouhodobě v Severním Irsku k prosazování státních zájmů.

Ve **Španělsku** je armáda používána k boji proti terorismu.

Některé příklady, které jsou zde uvedeny, ukazují, že problematika použití armády v soudobých podmínkách k řešení rozličných krizových situací je vysoce aktuální. Této problematice by se měla věnovat větší pozornost i v Armádě ČR. Dosavadní práce v této oblasti se vyznačují velmi rozdílným přístupem, což vede k rozpornému chápání současného poslání armády při plnění obdobných úkolů. Nejuceleněji je tato problematika zpracována v článku plk. Ing. Jiřího Martinka v časopise **Vojenské rozhledy** č. 3/1995. Dílčím způsobem se řeší i v návrzích předpisů: **OPER 1-1** (Příprava a vedení obranné operace) a **Polní řád**.

Oddělení výzkumu taktiky Ústavu obranných studií AČR zpracovalo studii **„Použití vojsk AČR v nestandardní operaci“**. Jejím cílem je ujednotit přístupy k chápání této problematiky a pokusit se o vymezení zásad, forem a způsobů činnosti jednotek a útvarů,

včetně velení a zabezpečení. Tím vytvořit podklady k rozpracování konkrétních úkolů pro činnost armády v současných podmínkách.

Pod pojmem *operace jiné než válka* chápeme souhrn opatření vyčleněných sil a prostředků AČR, kterými se bude podílet na likvidaci nevojenských ohrožení. Operace proto, že každé použití, byť malé jednotky taktického stupně, bude organizováno nejméně operačním stupněm velení.

Humanitární operace je činností vyčleněných sil a prostředků armády v rámci integrovaného záchranného systému. Obsahuje především pomoc v případě různých pohrom a katastrof.

Mírové operace jsou definovány Chartou OSN. Účast vyčleněných sil AČR je schvalována parlamentem, obsah činnosti je dán mandátem OSN.

Nestandardní operace je souhrn opatření přijímaných armádou v případě nevojenských ohrožení. Realizuje se uzávěrou vybraných úseků státní hranice a asistencí při činnosti jiných orgánů státní správy.

Vztah uvedených pojmů vyjadřuje schéma:

Humanitární a mírové operace jsou rozebrány v časopise Vojenské rozhledy č. 3/1995. Předmětem dalšího pojednání bude proto nestandardní operace.

Nestandardní operace

Nestandardní operace je tedy činností probíhající mimo přímý ozbrojený konflikt a nepodléhající obecně platným principům a zásadám vedení ozbrojeného boje. Časově může probíhat jak v době míru, tak při narůstání napětí nebo v době války. Územně by se měla vymežit mimo prostor klasické bojové činnosti.

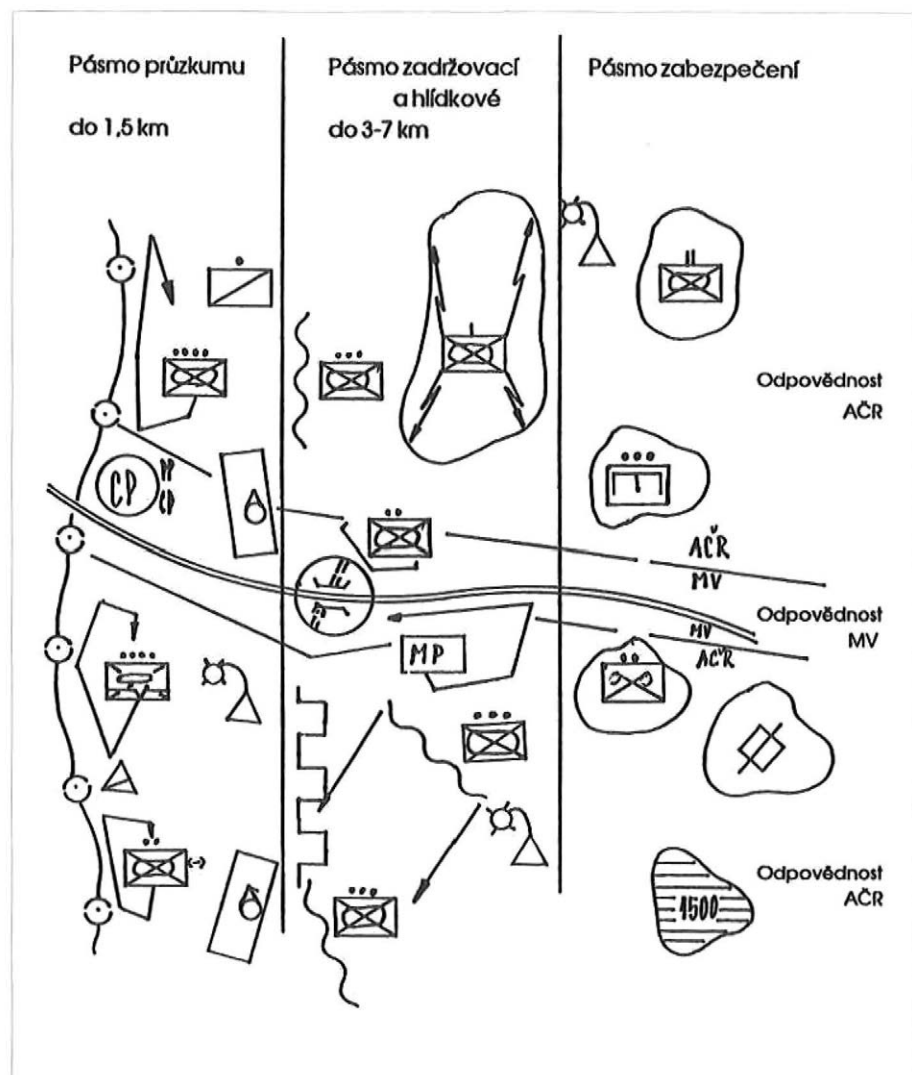
Je charakterizována cílem, prostředky a způsoby realizace. Cíl stanovuje politické vedení státu, síly a prostředky vyčleňuje vojenské velení a to rovněž určuje způsoby použití.

Cílem této operace může být podílet se na opatřeních k zabránění vzniku ozbrojeného konfliktu, jeho případného přenesení z území sousedního státu, poskytnutí pomoci a ochrany obyvatelstvu. Obsahem činnosti může být např. eliminace nežádoucí migrace, boj proti terorismu a organizovanému zločinu, udržování pořádku a funkčnosti státní správy, pomoc při evakuaci, zásobování apod.

Síly a prostředky mohou tvořit jednotky v síle čtyř až brigád, podle rozsahu činnosti a předpokládaných úkolů. Mohou být vybaveny organickou nebo přidělenou výzbrojí a výstrojí.

Základními *způsoby činnosti* jsou *asistence a uzávěra SH*. Důležitým kritériem rozdílnosti těchto dvou způsobů činnosti je odpovědnost. Při *asistenci* je plná odpovědnost v kompetenci orgánů **ministerstva vnitra** nebo představitelů **státní správy**, při *uzávěře SH* je plná odpovědnost v kompetenci **ministerstva obrany**.

UZÁVĚRA SH (varianta)

Asistence je poskytnutí vyčleněných sil a prostředků AČR orgánům ministerstva vnitra nebo státní správy na základě jejich vyžádání k plnění úkolů, na které jejich vlastní síly a prostředky nestačí.

Příkladem může být poskytnutí pomoci při řešení zvýšené migrace obyvatelstva, kriminality, boje s terorismem, zabránění nelegálnímu obchodu, ochrany důležitých objektů.

Vojenské jednotky jsou poskytovány jako celek, se svými veliteli, kteří odpovídají za organizaci, kázeň a pořádek. Plnění odborných úkolů řídí ty orgány, které si pomoc vyžádaly.

Zabezpečení bude prováděno podle dohodnutých jednání buď orgány, vyžadujícími pomoc, nebo po vojenské linii. Výstroj a výzbroj bude podle požadavků na plnění úkolů. Zbraně se používají podle ustanovení, platných pro orgány ministerstva vnitra (MV). V případě potřeby lze využít i vojenskou techniku (k přehrazení komunikací apod.).

Před zasazením je potřebné provést doplňkový výcvik. Zejména se jedná o činnost na kontrolních a pozorovacích stanovištích, způsoby provádění prohlídek osob, vozidel a objektů, vytváření clon a uzávěr, společné hlídkování s orgány policie apod. Způsob provedení je vyjádřen na **schématu č. 1**.

Uzávěra SH je takové zostření režimu na SH v daném úseku (výjimečně na celé SH), že se stane neprostupnou. Provádí se na příkaz vlády ČR silami a prostředky AČR za účasti MV a MF. Jedná se tedy o použití vyčleněných sil a prostředků AČR k dosažení neprostupnosti SH a k zabránění jejího nelegálního narušování. Vojenské jednotky mohou působit ve třech pásech, způsobem činnosti může být pozorování, hlídkování, střežení, prohledávání terénu, vytváření clon, zátarasů, uzavěra prostorů, zadržení a eskortování narušitelů, osvětlování terénu, vybudování a zaujetí opěrných bodů, v případě potřeby i boj. I přes vojenskou odpovědnost za plnění úkolů bude vše probíhat v úzké součinnosti s orgány ministerstva vnitra.

Pro případ lokálního ozbrojeného střetnutí bude připravena palebná podpora dělostřelectvem, letectvem a je možné použít i obrněná vozidla.

Zabezpečení bude plně v kompetenci logistiky AČR.

Zasazení vojsk v rámci uzavěry SH je vojenskou činností, řízenou organickými veliteli a v jejich plné odpovědnosti. Zaujatá sestava umožňuje snadný přechod do vyššího stupně, a to příkrytí SH. To je již součástí standardní činnosti armády. Princip uzavěry SH je vyjádřen na **schématu č. 2**.

Vzdušné síly se mohou rovněž podílet na nestandardní operaci. A to v rámci samostatné činnosti při zajištění svrchovanosti vzdušného prostoru ČR a také podporou a zabezpečením činnosti pozemního vojska.

Podpora může spočívat v pomoci při vyhledávání teroristů, narušitelů a jejich likvidaci, v přímé podpoře bojové činnosti. Zabezpečení se týká především přepravy osob a materiálu ve prospěch vojsk, ale i evakuace obyvatelstva. Zajištěním svrchovanosti vzdušného prostoru se vlastně poskytuje také pomoc a ochrana pozemnímu vojsku.

Logistika má rovněž svoje významné místo, a to realizací všech druhů zabezpečení, které přísluší do rozsahu její funkční odpovědnosti. V případě asistence může využít služeb civilního sektoru, v případě uzavěry SH musí věnovat větší pozornost vojenské organizaci pro možný přechod na vyšší stupeň činnosti.

* * *

K tomu, aby se mohla realizovat opatření v rámci nestandardní operace, je potřebná odpovídající legislativa, aby činnost sil a prostředků armády měla zákonný charakter. Pozornost by se měla věnovat následujícím otázkám:

- použití AČR pro řešení vnitřních problémů ČR,
- stanovení pravidel spolupráce mezi MV a MO,
- použití AČR v rámci Integrovaného záchranného systému (mimo CO),
- náhrada materiálu, spotřebovaného armádou ve prospěch jiných subjektů, úhradu případných škod, následky na zdraví,
- vymezení vzájemných práv a povinností armády, orgánů státní správy, právnických a fyzických osob.

V rezortu AČR bude potřebné:

- ♦ vytvořit vojenské předpisy, podle kterých se bude řídit činnost vojsk v operacích jiných než válka,
- ♦ vyřešit systém velení a řízení, kompatibilní s MV,
- ♦ zařadit do výuky na vojenských školách problematiku operací jiných než válka,
- ♦ do programů výcviku zařadit zvláštní činnosti jednotlivců i jednotek, na které nejsou dosud připravovány.

Jestliže se naše země stává nejenom deklarativně, ale i fakticky, ve všech rozměrech, integrální součástí toho, co se nazývá i západoevropská civilizace, pak logicky patří do té skupiny národů, kterou NATO reprezentuje, do skupiny národů ochotných a schopných pečovat o společně sdílené hodnoty, schopné bránit náš společný způsob života.

*Josef Zelenice, ministr zahraničí ČR,
Operace Spojené úsilí začala,
Lidové noviny 15. XII. 1995.*